

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ТИПІВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

© Товстенюк О.В., 2012

Систематизовано типи інвестиційної привабливості промислових підприємств за низкою істотних та незалежних ознак, зокрема: часовим спрямуванням, суб'єктами ідентифікування, рівнем охоплення, функціональним спрямуванням, рівнем, ступенем стабільності, середовищем та цілеспрямованістю формування. Запропонована систематизація сформувала базу для діагностування інвестиційної привабливості підприємств.

Ключові слова: тип інвестиційної привабливості, промислове підприємство, систематизація, діагностика.

O.V. Tovsteniyk

East Europe National University Lesia Ukrainka

SYSTEMATIZATION OF INVESTMENT ATTRACTIVENESS INDUSTRIAL ENTERPRISES TYPES

© Tovsteniyk O.V., 2012

In the article the types of investment attractiveness of industrial enterprises are systematized after the row of substantial and independent signs, in particular: by sentinel aspiration, subjects of authentication, level of scope, functional aspiration, level, degree of stability, environment and forming purposefulness. The offered systematization formed a base for diagnosticating of investment attractiveness of enterprises.

Key words: type of investment attractiveness, industrial enterprise, systematization, diagnostics.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Сучасні умови функціонування підприємств характеризуються високим рівнем невизначеності та нестабільністю, загальним спадом економічної активності, загостренням конкуренції, нестачею та малодоступністю фінансових ресурсів для забезпечення розвитку тощо. У такій ситуації переважна більшість вітчизняних підприємств потребують інвестиційних вливань ззовні, що стимулює їх забезпечувати конкурентний рівень інвестиційної привабливості. Зважаючи на різноманітність у трактуванні поняття “інвестиційна привабливість підприємства” у теорії та практиці, а також на відмінне розуміння типів інвестиційної привабливості, виникає необхідність у їхньому систематизуванні, що надалі зумовлює особливості щодо оцінювання та ідентифікування інвестиційної привабливості підприємств (ІПП) суб'єктами економічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Аналізування літератури за проблемою [1–10] свідчить про існування значного різноманіття трактувань інвестиційної привабливості підприємства та виокремлення їх типів.

Так, зокрема С.П. Пенцак зазначає, що поширеним підходом до ідентифікування ІПП є розгляд підприємства як відкритої системи з урахуванням мікро-, мезо- та макрорівнів [1, с. 98–99]. А.А. Пересада, Ю.М. Коваленко та С.В. Онікієнко дотримуються схожої позиції, акцентуючи увагу на важливості застосування комплексного підходу у розгляді формування ІПП підприємства, до того ж автори виокремлюють чинники, що впливають на ІПП, а саме: галузь, місцезнаходження, стосунки з владою, власники, виробничий потенціал, фінансовий стан, інвестиційна програма [2, с. 120–121]. За вказаними підходами, інвестор розглядає підприємство у комплексі з галузевою

приналежністю, регіональним розташуванням та країною реєстрації і функціонування. Варто зазначити, що такий підхід характеризується фундаментальністю, охоплює усі рівні економіки, але водночас є складним в аналітичному плані та не враховує те, що здебільшого інвестор зосереджує свою увагу безпосередньо на підприємстві як об'єкті інвестування. Тому закономірним є вкладання коштів інвесторами у підприємства нерозвинутих країн чи країн з проблемними економіками.

О.С. Павлова розглядає ІПП як комплексну характеристику ефективності діяльності підприємства, що визначає його фінансовий стан, прибутковість і ризику, рівень використання інтелектуального капіталу, спроможність до випуску якісної продукції на основі розробленої стратегії розвитку, яка обґрунтовує доцільність вкладання коштів інвестором з метою отримання прибутку чи досягнення іншого позитивного ефекту [3, с. 5]. Наведене трактування ІПП характеризується певною несистемністю, зокрема прибутковість підприємства є елементом його фінансового стану (показники рентабельності), також не зрозуміло, про які ризики йдеться (внутрішнього чи зовнішнього середовища). Зважаючи на те, що значна частина промислових підприємств сьогодні не розробляють стратегії розвитку через невизначеність та нестабільність середовища функціонування, то значення цієї стратегії у формуванні інвестиційної привабливості є доволі сумнівним.

Науковці зазначають, що інвестиційну привабливість слід розглядати не лише як інтегральний фінансово-економічний показник, але як систему кількісних показників оцінювання господарського, фінансового, технічного потенціалу підприємства [4, с. 164]. Отже, акцентується увага і на перспективному спрямуванні інвестиційної привабливості, адже поточний стан підприємства для потенційного інвестора може не бути визначальним чинником, а пріоритетної значимості набувають можливості щодо розвитку підприємства, його потенціал. О.В. Носова також наголошує, що ІПП може бути оцінена як для діючого, так і для запланованого підприємства, в межах діагностики якого ключовими чинниками будуть попит на новий об'єкт, унікальність продукції, що виготовлятиме підприємство, тощо [5, с. 125].

А.М. Турило та С.В. Капітула певним чином ототожнюють інвестиційну привабливість та інвестиційну безпеку підприємства [6, с. 140], наголошуючи на тому, що мінімальні ризики вкладання капіталу є ключовим чинником зацікавлення фінансових чи реальних інвесторів. Така позиція є доволі дискусійною, оскільки мінімізація ризиків тісно пов'язана із невисоким рівнем отриманого ефекту від інвестування.

Р.М. Скриньковський розглядає ІПП як його інтегральну характеристику, що ґрунтується на узгодженні мети і характеру інвестування інвестора та цілей реципієнта інвестицій, яке забезпечує досягнення комплексного позитивного ефекту від освоєння капіталовкладень для кожного з них з позиції перспективності та розвитку [7, с. 62–63]. Наведене трактування ІПП базується на взаємному погодженні потреб інвестора та підприємства, до того ж змістового розкриття ІПП не наведено, адже багато інвесторів цікавляться фінансово нестійкими, проблемними підприємствами, які можна дешево придбати, а надалі розпродавати або здавати в оренду наявні площі підприємств без збереження виробничо-господарської діяльності.

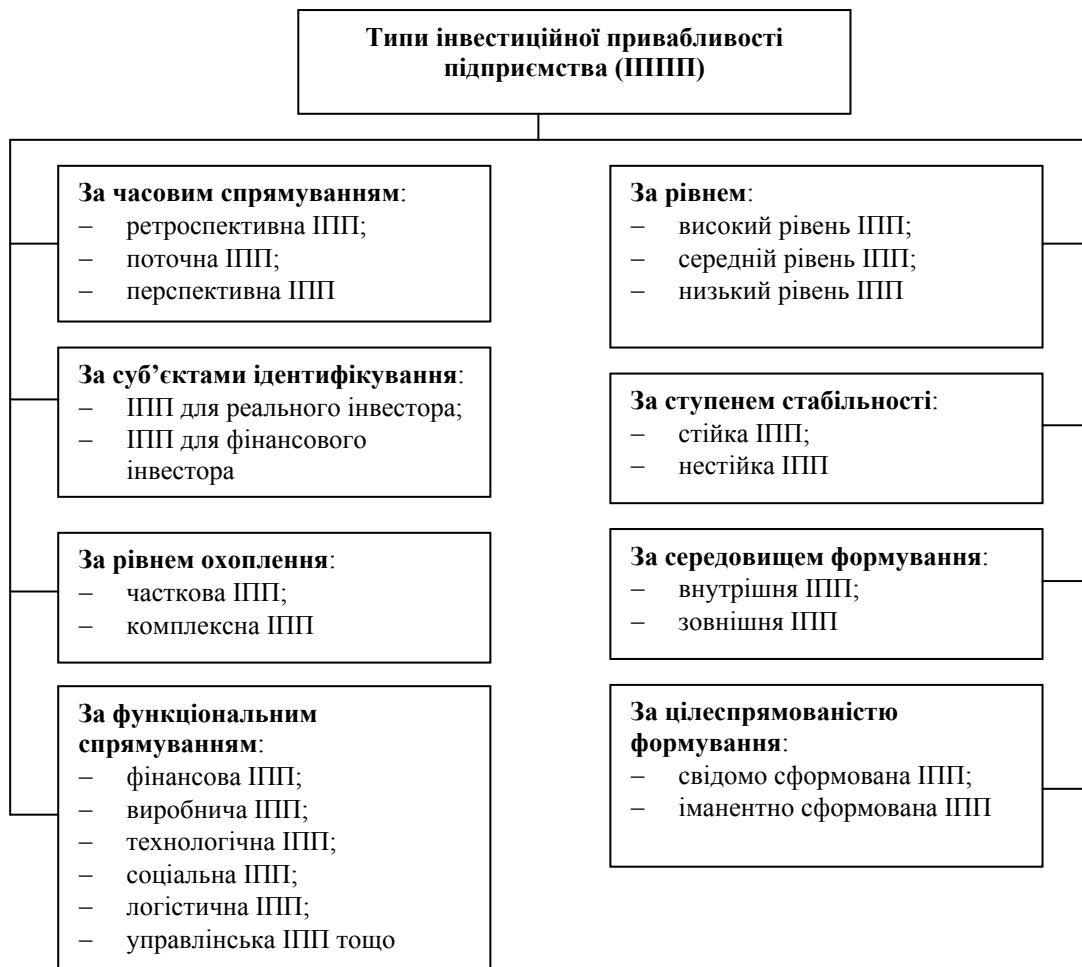
О.Є. Кузьмін та О.Г. Мельник поділяють ІПП на такі різновиди: фінансово-економічну, соціально-партнерську, адміністративно-правову, товарну, іміджево-брендову, логістично-територіальну та технологічно-майнову [8, с. 246–254; 9; 10]. Науковці акцентують увагу на різноманітності потреб потенційних інвесторів та цільовому спрямуванні діагностики ІПП залежно від встановлених пріоритетів вкладання коштів.

Отже, на підставі узагальнення позицій науковців за проблемою варто зауважити, що трактування ІПП є настільки різноманітним і різноспрямованим, що формує уявлення про ІПП під різними точками зору, а це надалі зумовлює виникнення різних типів ІПП, які потребують узагальнення та систематизації.

Цілі статті. Зважаючи на результати аналізування літературних джерел [1–10] ціллю статті є систематизування типів інвестиційної привабливості промислових підприємств, що надалі формує підґрунтя для їхнього оцінювання, ідентифікування та діагностики різними зацікавленими суб'єктами.

Виклад основного матеріалу. Виконані дослідження дають змогу розглядати інвестиційну привабливість (ІПП) як комплексну характеристику підприємства, яка створює йому підстави для перемоги у конкурентній боротьбі за інвестиційні ресурси [11].

Різноманіття поглядів на ідентифікування інвестиційної привабливості підприємств створює можливості для формування багатокритеріальної типології різновидів ІПП (рисунок).

Типи інвестиційної привабливості промислових підприємств

За часовим спрямуванням потрібно виокремлювати такі типи ІПП:

1) ретроспективну ІПП, котра ідентифікується за даними минулих періодів, фінансової та статистичної звітності попередніх періодів. Зазвичай ІПП оцінюється в ретроспективі, оскільки використовуються облікові дані щодо виробничо-господарської діяльності підприємства за певний звітний період;

2) поточну ІПП, яка діагностується на конкретний момент часу за актуальними даними на момент оцінювання. Така ІПП ідентифікується на підставі експрес-діагностики з використанням інформації про діяльність підприємства на конкретний аналізований момент часу;

3) перспективну ІПП, котра діагностується на підставі використання планових, очікуваних даних, які формуються за допомогою оцінок експертів, певних розрахунково-аналітичних процедур та використання прогнозів фахівців.

Для інвесторів важливо мати інформацію про усі вищенаведені типи ІПП (ретроспективну, поточну та перспективну) з метою формування уявлення про тенденції зміни ІПП, наявний стан та потенціал у цій сфері.

З точки зору суб'єктів інвестування:

– з точки зору реального інвестора, ІПП – це комплексна характеристика підприємства, яка відображає його виробничі, технологічні, кадрові, управлінські, фінансово-економічні, товарні

тощо параметри, що створюють підстави для задоволення інтересів та потреб інвесторів у межах набуття ними права власності на підприємстві та/або отримання високого прибутку на вкладений капітал на засадах участі в управлінні;

– з точки зору фінансового інвестора, ІПП – це комплексна характеристика підприємства, яка відображає економічні вигоди та ризики вкладання інвестором коштів у цінні папери підприємства.

Отже, реальні та фінансові інвестори розглядають інвестиційну привабливість підприємства по-різному, вкладаючи у цю категорію відмінне змістове наповнення, залежно від їхніх пріоритетних цілей. Фінансові інвестори відстежують вартість та прибутковість цінних паперів підприємства, тенденції щодо цінних коливань, стабільність котирувань цінних паперів на фондовому ринку. Реальні інвестори, на відміну від фінансових, зацікавлені у акумулюванні максимального спектра інформації щодо усіх сфер функціонування підприємства, оскільки вони стають співвласниками та спрямовані на забезпечення його розвитку.

За рівнем охоплення ІПП поділяється на:

1) часткову ІПП, котра відображає лише окремі характеристики функціонування підприємства (фінансовий стан, наявність виробничих потужностей, інноваційних технологій, кваліфікованих кадрів, ексклюзивної продукції тощо). На практиці поширеніше ідентифікування ІПП у частковому розрізі, оскільки переважна більшість методичних підходів до діагностики ІПП ґрунтуються на оцінюванні фінансово-майнового стану. Окремих інвесторів, наприклад, цікавить лише унікальність продукції підприємства, наявні інноваційні технології, незважаючи на обмеженість виробничих потужностей чи нестачу кваліфікованих кадрів тощо;

2) комплексну ІПП, яка системно ідентифікує усі істотні складові функціонування підприємства. Така ІПП є найрепрезентативніша для потенційних інвесторів, але її ідентифікування потребує значних ресурсних витрат.

За функціональним спрямуванням виокремлюють такі види ІПП, як:

1) фінансову ІПП: ідентифікує ІПП із фінансовим станом підприємства, його фінансовою результативністю, платоспроможністю, стійкістю, діловою активністю. На практиці ІПП зазвичай ототожнюють із фінансовою складовою функціонування підприємства, оскільки інформація із фінансової звітності є загальнодоступною та її можна проаналізувати зовнішні зацікавлені суб'єкти;

2) виробничу ІПП: діагностує ІПП на засадах виробничих можливостей підприємства. Ця ІПП важлива власне для реальних інвесторів, які вкладають кошти у розвиток виробничо-господарської діяльності підприємства;

3) технологічну ІПП: відображає ІПП у контексті наявного технічного забезпечення, використовуваних технологій, рівня їхньої інноваційності. Часто реальні інвестори зацікавлені інвестувати кошти у високотехнологічні підприємства, оскільки вони характеризуються високим рівнем ефективності функціонування та є перспективними з позиції розвитку;

4) соціальну ІПП: ідентифікує ІПП із кадровим забезпеченням підприємства, соціальною інфраструктурою, умовами праці, рівнем заробітної плати, наявністю соціальних пакетів. Така ІПП набуває пріоритетності за наявності на підприємстві працівників певних унікальних професій, висококваліфікованих кадрів певного функціонального спрямування, розвиненою соціальною інфраструктурою. Отже, потенційного інвестора можуть цікавити об'єкти соціальної інфраструктури, котрі можуть підлягати подальшому відчуженню, або кадровий потенціал, який може вирішити комплекс завдань інвестора;

5) логістичну ІПП: відображає ІПП з точки зору територіального розміщення підприємства, його доступу до ресурсів та ринків збуту, кліматичних умов функціонування. Поширені випадки, коли інвестори інвестують кошти у підприємства, які розміщені в офшорних зонах, спеціальних економічних зонах, регіонах інноваційного розвитку, що дає змогу отримати певний спектр переваг щодо оподаткування. Також інвестори зацікавлені інвестувати капітал у побудову та розвиток підприємств низькорозвинутих країн з дешевою робочою силою, доступними енергетичними та сировинними ресурсами тощо;

6) управлінську ІПП: розкриває управлінський рівень функціонування підприємства, менеджерський потенціал, рівень розвитку системи менеджменту тощо. Вказаний тип ІПП ґрунту-

ється на кваліфікації та стратегічному баченні топ-менеджерів підприємства, котрі здатні побудувати ефективну систему управління (планування, організування, мотивування, контролювання, регулювання, прийняття управлінських рішень, інформаційно-комунікаційне забезпечення діяльності тощо).

У теорії та практиці спостерігається чимало методів діагностики ІПП, які відрізняються індикаторно-критеріальним забезпеченням, ідентифікаційними методиками, інтерпретаційними підходами тощо. При цьому результатом діагностики ІПП є встановлення її рівня, що зумовлює необхідність поділу ІПП за рівнем на високий, середній та низький рівень ІПП. Градація інтегрального показника ІПП на вказані рівні може істотно відрізнятись за різними методами. Високий рівень ІПП свідчить про реальні шанси підприємства залучити інвестиційні ресурси; середній рівень ІПП потребує додаткових зусиль щодо стимулювання інвестиційної привабливості на конкурентному ринку інвестиційних ресурсів. Низький рівень ІПП відображає низький рівень ймовірності залучення зовнішніх інвестицій на підприємство. Вказана градація є найуніверсальнішою, адже різні науковці відповідно до використовуваних та пропонованих методик діагностики ІПП можуть застосовувати відмінні градації рівня ІПП. Так, О.Є. Кузьмін та О.Г. Мельник [10] виокремлюють високу, достатню, задовільну, низьку привабливість та непривабливість підприємства для інвесторів; О.В. Носова підприємства за рівнем інвестиційної привабливості класифікує на: інвестиційно привабливі, низько інвестиційно привабливі та інвестиційно непривабливі [5, с. 125].

За ступенем стабільності потрібно виокремлювати стійку та нестійку ІПП. Стійка ІПП сформована факторами тривалої дії, що забезпечує її відносну стабільність впродовж тривалого часового періоду. Зазвичай стійка ІПП формується на засадах використання на промисловому підприємстві сучасних інноваційних технологій, наявності висококонкурентної продукції стабільного попиту, розвиненої системи менеджменту, реалізації грамотної ринкової політики. Нестійка ІПП формується за рахунок випадкових недовготривалих чинників (піар-акцій, особи ключового менеджера, згадки підприємства у ЗМІ, наявності лобіювання та інших), характеристики яких змінюються у часі. Стійка висока ІПП свідчить про ефективність функціонування підприємства, розвиток системи менеджменту, конкурентоспроможність на ринку, що і формує підґрунтя для зацікавлення потенційних інвесторів.

За середовищем формування ІПП поділяється на внутрішню та зовнішню ІПП. Внутрішня ІПП формується за рахунок внутрішніх чинників (системи планування, структури управління організацією, мотиваційних методів, виробничих технологій, програмного забезпечення). Зовнішня ІПП формується за рахунок зовнішніх чинників, насамперед ринкових.

ІПП може формуватись цілеспрямовано на засадах реалізації комплексу запланованих заходів, що в сучасних ринкових умовах є необхідним та закономірним. У протилежному випадку ІПП формується іманентно, тобто внутрішньозумовлено, як результуюча характеристика функціонування усіх сфер діяльності підприємства.

Сформована систематизація типів ІПП надає змогу потенційному інвестору визначитись залежно від його цілей, потреб та ресурсів із типом ІПП, який є для нього ключовим при формуванні взаємовідносин із підприємством. Обраний тип ІПП вимагає залучення відповідних методів та методик діагностики, добору найбільш репрезентативних показників та критеріїв оцінювання, формування адекватної інформаційної бази. На підставі результатів такої діагностики інвестори у змозі прийняти інвестиційні рішення, які можуть бути спрямовані на придбання фінансових активів, інноваційних технологій, будівництво виробничих приміщень, технічне переозброєння, реконструкцію, розширення підприємства. Варто зазначити, що інвестиції на підприємство можуть надходити не лише у фінансовій формі, але й у матеріальній (обладнання, будівельні матеріали, приміщення тощо) та інтелектуальній (об'єкти інтелектуальної власності: патенти, ліцензії на винаходи, промислові зразки, товарні знаки, ноу-хау тощо), що безпосередньо пов'язано із цілями та можливостями інвесторів.

Висновки та перспективи подальших розвідок за проблемою. Аналіз літератури за проблемою та вивчення практики функціонування промислових підприємств свідчить про наявність

значних розбіжностей у розумінні сутності, наповнення та типів інвестиційної привабливості підприємства, що надалі зумовлює відмінності у діагностиці та інтерпретуванні ІПП. Зважаючи на це, систематизовано усе різноманіття типів ІПП як базу для подальшого оцінювання та діагностування.

Перспективами подальших розвідок за проблемою є формування універсального методу комплексної діагностики інвестиційної привабливості промислового підприємства, що ґрунтується на багатовекторному оцінюванні усіх ключових сфер діяльності.

1 Пенцак С.П. Методичні підходи до оцінювання інвестицій привабливості аграрних підприємств / С.П. Пенцак // *Економіка та держава*. – 2012. – №5. – С. 98–100. 2 Пересада А.А. Інвестиційний аналіз: [підручник] / А.А. Пересада, Ю.М. Коваленко, С.В. Онікієнко. – К.: КНЕУ, 2003. – 485 с. 3 Павлова О.С. Підвищення інвестиційної привабливості підприємств виноробства: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.04 – *Економіка та управління підприємствами* / О.С. Павлова. – Одеса, 2012. – 20 с. 4 Інвестиційний менеджмент: [підручник] / В.М. Гринькова, В.О. Коюда, Т.І. Лепейко, О.П. Корда, Ю.М. Великий. – Х.: ВД “ІНЖЕК”, 2011. – 544 с. 5 Носова О.В. Інвестиційна привабливість підприємства / О.В. Носова // *Стратегічні пріоритети*. – 2007. – №1(2). – С. 120–126. 6 Турило А.М. Методика оцінки інвестиційної безпеки підприємства / А.М. Турило, С.В. Капітула // *Актуальні проблеми економіки*. – 2008. – №2(80). – С. 140–143. 7 Скриньковський Р.М. Методичні рекомендації до оцінювання інвестиційної привабливості підприємств / Р.М. Скриньковський // *Інвестиції: практика та досвід*. – 2011. – № 23. – С. 62–67. 8 Мельник О.Г. Системи діагностики діяльності машинобудівних підприємств: полікритеріальна концепція та інструментарій: [монографія] / О.Г. Мельник. – Львів: Вид-во Нац. ун-ту “Львівська політехніка”, 2010. – 344 с. 9 Кузьмін О.Є. Економічна діагностика: [навч. посіб.] / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник. – К.: Знання, 2012. – 318 с. 10 Кузьмін О.Є. Діагностика інвестиційної привабливості підприємств регіону / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник // *Економіка і регіон. Науковий вісник Полтавського нац. техн. ун-ту імені Юрія Кондратюка*. – 2011. – №30-С. – С. 23–28. 11 Товстенюк О.В. Інвестиційна привабливість як об’єкт діагностики / О.В. Товстенюк // *Вісник Нац. ун-ту “Львівська політехніка”. “Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку”*. – 2012. – № 727. – С. 381–386.